

OSUDY RODINY LUDVIKA FEIGLA. PRÍBEH JEDNEJ ASIMILOVANEJ ŽIDOVskej RODINY ZA PROTEKTORÁTU (ROZHLĎADY)

MAGDALÉNA RYCHLÍKOVÁ

V 19. storočí sa postupne časť českých židov¹ asimilovala do českej spoločnosti a snažila sa s ňou celkom splynúť. Časť týchto „Čechožidov“, ako boli označovaní, dokonca formálne konvertovala k niektorej kresťanskej cirkvi v snahe nijako sa neodlišovať od väčšinovej spoločnosti. Medzi asimilovanými židmi nachádzame podnikateľov, príslušníkov slobodných povolání, no aj spisovateľov (napr. Karel Poláček alebo František Langer). Tragédiou tejto skupiny bolo, že hoci sa považovali za Čechov, v čase nacistickej okupácie českých krajín boli násilne vyčlenení z českej spoločnosti a nemecké aj protektorátne úrady im v dôsledku norimberských rasových zákonov „pripomenuli“ ich židovský pôvod.

Príbeh rodiny Feiglovcov, ktorý tu opisujeme, môže poslúžiť ako *prípadová štúdia* a príklad. Tragédia ľudí, ako bol Ludvik Feigl a jeho dve deti, by nemala byť zabudnutá.

Ludvik Feigl sa narodil 24. decembra 1861 v Táboře v židovskej rodine ako tretie dieťa Hermana a Terezie Feiglovcov.² V roku 1887 odcestoval ako dvadsaťšesťročný do Lvova v Haliči. Ako sám uvádza, odišiel tam ako „zástupca Vývozného exportného spolku obchodného, obor grafiky“ (Rychlíková 2011, 28 – 41)³, čiže ako obchodný agent. Halič aj Čechy boli vtedy súčasťou rovnakého štátu, Rakúsko-Uhorska, alebo presnejšie Predlitavska, a vnútorná migrácia v rámci monarchie bola v tom čase pomerne silná (Rychlík 2007, 7 – 8). Jednou z príčin bola snaha o lepšie pracovné uplatnenie.

Ludvik Feigl si do Lvova priviedol manželku Kamilu, rodenú Fialovú, pochádzajúcu zo židovskej rodiny z Mělníka, s ktorou sa oženil v Prahe 21. apríla 1898. V tom istom roku 28. decembra sa im vo Lvove narodil syn Pavel a 29. novembra 1901 dcéra Hedvika. Deti boli síce zapísané na izraelskom matričnom úrade vo Lvove,⁴ no Feigl sa napriek svojmu pôvodu v židovskej náboženskej komunite neangažoval a neskôr konvertoval aj s celou rodinou k evanjelickej cirkvi. Dôvody boli zrejme čisto praktické, lebo Feigl bol nábožensky nevyhranený. V Haliči a neskôr v medzivojnovom Poľsku bolo iste výhodnejšie byť pokrstený, ako zostať, hoci iba formálne, príslušníkom židovskej náboženskej obce.

Väčšinu obyvateľov Lvova tvorili vtedy Poliaci, bola tu aj silná židovská komunita, ktorá používala ako komunikačný jazyk poľštinu a jidiš, a konečne ukrajinská menšina. Česi tvorili iba malú komunitu: v Haliči ich bolo v druhej polovici 19. storočia asi dvetisíc, z toho asi tisíc vo Lvove (Novotný 2004, 38). Feigl sa podobne ako veľa českých Židov národnostne integroval do českej spoločnosti a hlásil sa k českej národnosti. Skoro po svojom príchode do mesta, kde si otvoril vlastný papierenský obchod, sa stal členom Českej besedy. Tu sa pestoval český spoločenský

¹ Tu píšeme slovo „žid“ s malým písmenom, lebo v 19. storočí boli ešte židia iba náboženskou komunitou. Veľké písmeno píšeme tam, kde ide o príslušnosť národnostnú.

² Národní archiv (NA) Praha, Židovská matrika narodených, sig. HBM a 2034.

³ Náprstkovo muzeum Praha, knihovna, Ar. fond K1-88/1. Rukopis životopisu, ktorý L. Feigl vypracoval na žiadosť Jana Auerhana v roku 1937.

⁴ Archiv Ministerstva zahraničních věcí ČR (AMZV), fond OSO 1918 – 1945, kart. E1-F1, personální spis, Hedvika Feiglová.

a kultúrny život. Feigl sa stal v Českej besede archivárom, knihovníkom a aj pokladníkom. Bol tiež členom Poľsko-českého klubu.⁵

V neposlednom rade bol Feigl aj veľkým národopisným zberateľom. Počas svojho pobytu v Lvove zozbieral 11 000 – 12 000 predmetov rusínskej (ukrajinskej) ľudovej kultúry z Haliče a z východu tzv. Uherskej Rusi (t. j. neskoršej Podkarpatskej Rusi, dnes Zakarpatskej oblasti Ukrajiny). Predmetom Feiglovho zberateľského záujmu boli najmä predmety z tzv. huculštiny, teda oblasti obývanej rusínskou etnografickou skupinou Huculov, žijúcich v juhovýchodnej časti Černohory a tiež v povodí Čiernej a Bielej Tisy.

Po vypuknutí prvej svetovej vojny bola Halič vrátane Lvova koncom leta 1914 z veľkej časti obsadená ruskou armádou a Feigl sa s celou svojou rodinou evakuoval do Prahy. V júni 1915 rakúsko-uhorská armáda vytlačila Rusov z Lvova, no nie je jasné, či sa tam Feigl už vtedy vrátil. Skôr je pravdepodobné, že sa tak stalo až na konci vojny alebo až krátko po nej. V roku 1918, keď sa Rakúsko-Uhorsko rozpadlo a Lvov aj Halič po krátkom boji Poliakov s vojskom Ukrajincov pripadli Poľsku, tu Ludvik Feigl už preukázateľne bol. S ním sa vrátila aj dcéra Hedvika, kým syn Pavel zrejme zostal v Prahe.

Keďže Ludvik Feigl bol domovským právom príslušný do Církvic v okrese Kolín, stal sa po rozpade Rakúsko-Uhorska automaticky československým občanom, čo platilo aj pre jeho rodinu. Československú štátnu príslušnosť si Feigl ponechal a napriek svojmu dlhoročnému pobytu v Haliči nikdy nepožiadal o poľské občianstvo. Vzťahy medzi Československom a Poľskom neboli v medzivojnovom období dobré a žiť a podnikáť v Poľsku iste nebolo pre Feigla, ako československého občana, jednoduché. Už koncom dvadsiatych rokov zrejme uvažoval o odchode do Prahy, kde žil jeho syn. Do Prahy chcel odvieť aj svoju etnografickú zbierku, no poľské Ministerstvo kultu a vyučovania jej vývoz nepovolilo. Feigl preto predal kolekciu varšavskému Štátnemu etnografickému múzeu (Państwowe Muzeum Etnograficzne) (Rychlíková 2011, 30). Do medzivojnového obdobia patrí aj vrchol Feiglovej historiografickej činnosti ako kronikára života českej komunity. Vtedy napísal svoju knihu *Sto let českého života ve Lvově*, ktorá vyšla v roku 1924 (Feigl 1924) a tiež knihu o založení Českej besedy, vydanú o rok neskôr (Feigl 1925).

V tridsiatych rokoch trpel Feigl zrejme pocitom spoločenského osamotení. Jeho rovesníci z Českej besedy umierali, niektorí sa vrátili do Československa, iní prijali poľské občianstvo. Česká beseda musela zastaviť v roku 1937 pre nedostatok členov a financií svoju činnosť. Feigl vtedy odovzdal archív Českej besedy československému konzulovi vo Lvove, aby ho odviezol do Prahy. Archív bol odovzdaný Československému ústavu zahraničnému, ale ten ho postúpil krajskému oddeleniu Náprstkovho múzea. Archív bol roky považovaný za stratený (Novotný 2004, 10).

Zhoršujúca sa medzinárodná situácia vo svete, nástup Hitlera k moci v Nemecku a anšlus Rakúska (12. marca 1938) neveštíli nič dobré. Ani pomery v Poľsku v druhej polovici tridsiatych rokov neboli ideálne pre Čechov a už vôbec nie pre Čechov židovského pôvodu: antisemitské nálady boli v Poľsku a najmä v Haliči veľmi silné aj medzi Poliakmi, aj medzi Ukrajincami. Tiež smrť manželky⁶ možno prinútila takmer 77-ročného Ludvíka Feigla k definitívnemu presídleniu do Prahy, kde žili nielen syn Pavel, ale od roku 1934 aj jeho dcéra Hedvika.

Feigl sa presťahoval do Prahy niekedy koncom jari 1938. Dňa 27. júna 1938 sa policajne prihlásil k pobytu do bytu svojho syna Pavla v Resslovej ulici 29, kde zotrval do 8. septembra 1938. Podľa policajnej prihlášky od 9. septembra 1938 býval vo vlastnom byte na Tomáškovej ulici č. 6, a to až do 15. mája 1940. No antisemitizmus, pred ktorým Feigl ušiel z Poľska do svojej starej vlasti, ho dostihol aj tu. V Protektoráte Čechy a Morava boli nariadením ríšskeho protektora Konstantina

⁵ Poľsko-český klub bol založený v roku 1926. Bližšie pozri Centralnyj deržavnyj istoryčnyj archiv (CDIA) Ukrajiny u Lvovi. Fond 1, opis 839, sprava 1, arkuš 27.

⁶ Kamila Feiglová zomrela 4. mája 1938, tento dátum je zaznamenaný na policajnej prihláške L. Feigla.

von Neuratha o židovskom majetku z 21. júna 1939 zavedené norimberské rasové zákony, a tieto sa stále sprísňovali. Židom bol obstavený majetok, o ktorý napokon celkom prišli. Cieľom bolo vytlačiť židovské obyvateľstvo na perifériu spoločnosti, spoločensky ju izolovať. Nariadením protektorátnej vlády č. 136/1940 Sb., platným od 24. apríla 1940, bol zavedený celý rad opatrení a reštrikcií majúcich za cieľ vylúčiť židov z verejného a občianskeho života a oddeliť ich akýmsi neviditeľným múrom od väčšinovej českej spoločnosti. Protektorátne úrady Feiglvi napriek jeho krstu pripomenuli jeho židovský pôvod, ku ktorému sa nikdy nehlásil. Stratil vlastný byt, z ktorého sa musel vysťahovať. Od 17. mája 1940 žil na Holečkovej ulici 27 na Smíchove. Tu 4. februára 1942 zomrel a telo bolo 10. februára 1942 spopolnené. Smrť pre Ludvika Feigla znamenala šťastie, lebo ho zachránila pred transportom do Terezína a naostatok do vyhladzovacieho tábora. Smrť mu bola milostivá aj v tom ohľade, že sa nedozvedel o zničení svojej národopisnej a grafickej zbierky na počiatku vojny v septembri 1939: pri nemeckom bombardovaní Varšavy Štátne etnografické múzeum dostalo plný zásah a zbierka zhorela. Vďaka svojej smrti sa Ludvik Feigl už nedozvedel o tragickej smrti syna Pavla ani o osudoch svojej dcéry Hedviky.

Osudy detí Ludvika Feigla tvoria druhú časť tragédie rodiny Feiglovcov. Ako už vieme, syn Pavel Feigl (v dospelosti používal pravopisný variant Feygl) sa narodil 28. decembra 1898 v Lvove, domovskou príslušnosťou patrilo, rovnako ako jeho otec, do obce Církvice, okres Kolín. V Lvove žil do prvej svetovej vojny, keď bol spolu s rodičmi a sestrou evakuovaný do Prahy. Tu navštevoval reálne gymnázium a po maturite sa nechal zapísať na štúdium práva na pražskej Nemeckej univerzite, kde získal titul doktora práv (JUDr.). Prečo študoval po vojne na univerzite v Prahe (a nie na univerzite v domovskom Lvove), sa môžeme iba dohadovať. Je možné, že príčinou bol *numerus clausus* obmedzujúci v Poľsku počet židovských študentov na vysokých školách. Po promócií pracoval ako advokátsky koncipient (kandidát advokácie), bankový úradník a napokon ako advokát. Takéto zamestnania aspoň Pavel Feygl uvádzal v žiadostiach o vydanie cestovného pasu, resp. v žiadostiach o rozšírenie jeho územnej platnosti.

Zo žiadostí o vydanie či predĺženie platnosti cestovného pasu je zrejmé, že v medzivojnovom období Pavel Feygl často cestoval.⁷ V roku 1921 navštívil Rakúsko, Poľsko, Taliansko. Pas oprávňujúci vycestovať do všetkých európskych štátov získal v roku 1922. Vtedy vycestoval do Nemecka. V žiadosti o pas sa podpísal už ako Feygl, uviedol, že je bez vyznania, a v rubrike povolanie napísal študent. To isté sa objavuje v jeho pase z roku 1923. Dňa 23. septembra 1924 mu bola do pasu dopísaná manželka Anna Helena Feyglová, rodená Mayrová.⁸ V roku 1924 mu bol vydaný pas s platnosťou do konca roka s vycestovaním do všetkých európskych štátov okrem Maďarska a Ruska. V žiadosti uviedol v rubrike zamestnanie, že je bankový úradník, čo je zapísané aj v cestovných pasoch vydávaných každý rok opakovane až do roka 1927. Pečiatky v pasoch dokladajú cesty do Španielska, Grécka, Turecka, opätovne do Talianska, potom do Holandska, Belgicka, opakovane do Nemecka, Talianska, potom do Španielska, Portugalska a Poľska. Pas s platnosťou na tri roky s možnosťou vycestovať do všetkých európskych štátov okrem ZSSR bol Pavlovi Feyglvi, kandidátovi advokácie, vystavený 13. apríla 1928. Posledný pas bol advokátovi JUDr. Pavlovi Feyglvi vystavený s platnosťou pre všetky štáty sveta 28. júna 1938. Z poznámok na pasových formulároch je zrejmé, že sa s manželkou Annou rozviedol; neskôr sa znovu oženil s Helgou, rodenou Rennerovou.

Nepriaznivú situáciu pre Židov si JUDr. Pavel Feygl uviedomoval už počas druhej republiky, keď začali byť Židia prepúšťaní z verejných a štátnych služieb. Preto sa snažil o emigráciu, kým mal ešte platný československý cestovný pas. Z Československa mohol vycestovať bez problémov, no problém

⁷ NA, fond PŘ Praha – všeobecná registratura, 1941 – 1951, sig. F 260/5, kart. 2081, JUDr. Pavel Feygl.

⁸ Manželka Anna Helena Feyglová, rodená Mayrová, narodená 1. 9. 1901 v Lvove, bola pripísaná do pasu manžela pod číslom jedným odd. 1. mag. Prahy č. IV S. 1500/24g 2319.

bol so získaním víza, lebo väčšina európskych štátov zaviedla po Mníchove pre československých občanov vízovú povinnosť. No získať vízum do európskych či zámorských štátov bolo najmä pre židovských žiadateľov stále ťažšie, lebo štáty nemali o židovských prisťahovalcov záujem.

Rozhodnúť sa pre odchod nebolo pre Pavla Feygla určite ľahké. V Prahe žil jeho 77-ročný otec, jeho sestra, prvá aj druhá manželka. Pavel asi napokon racionálne vyhodnotil situáciu a dospel k definitívnemu rozhodnutiu emigrovať. Pokúsil sa najprv získať francúzske vízum. Nato potreboval vysvedčenie zachovalosti, o ktoré požiadal 11. januára 1939 Policajné riaditeľstvo v Prahe. O deň neskôr dostal potvrdenie, že o žiadateľovi nie je nič „úhonného“ známe. Vízum podľa všetkého nezískal a platnosť vysvedčenia zachovalosti prepadla, lebo 31. júla 1939 Feygl podal novú žiadosť, na ktorej je poznámka úradníka, že potvrdenie potrebuje pre francúzsky konzulát. To už bolo v období protektorátu, keď vycestovanie bez súhlasu nemeckej okupačnej správy nebolo možné. Vízum do Francúzska nezískal a povolenie na vycestovanie tiež nie.

Po vypuknutí druhej svetovej vojny vyhlásilo Francúzsko Nemecku vojnu a cesta do Francúzska už neprichádzala do úvahy. Pavel Feygl zostal v protektoráte. Dňa 25. septembra 1939 mu bola vystavená občianska legitimácia, ktorú dovtedy nemal. Legitimoval sa iba československým cestovným pasom. Ten v protektoráte stratil platnosť.

Nie je známe, ako Pavel Feygl v rokoch 1939 – 1940 žil; povolanie advokáta vykonávať nemohol, lebo všetci židia boli už v roku 1939 vylúčení z advokátskej komory a tým aj z možnosti vystupovať na súdoch. No Pavel Feygl sa nevzdával. Na jar 1941 sa pokúsil o ďalšiu možnosť vycestovať. Dňa 18. apríla požiadal znovu Policajné riaditeľstvo v Prahe o vystavenie vysvedčenia zachovalosti za účelom „Auswanderung nach Schanghai“. Pražská Centrála pre židovské vysťahovalectvo, ktorá bola vlastne pobočkou nemeckej inštitúcie riadenej Adolfom Eichmannom, umožňovala Židom vysťahovať sa, ak zanechali Centrále svoj majetok a ak získali prisťahovalecké vízum do niektorého štátu, ktorý nebol s Nemeckom vo vojnovom stave. Čína bola síce v tom čase vo vojnovom stave s Japonskom, no nie s Nemeckom. Bola jediným štátom, ktorý bol ochotný prijať židovských utečencov. Ich cesta z protektorátu bola ťažká, dlhá a drahá: musela viesť cez Nemecko a ZSSR. Bola to posledná možnosť záchranu života.

Podľa Miroslava Kárneho bolo roku 1939 vydaných pre Židov 6918 vysťahovaleckých pasov, roku 1940 ďalších 8672 pasov a v prvých troch mesiacoch roku 1941 ešte 1192 pasov (Kárný 1991, 37). No práve na jar 1941 začali nemecké úrady vysťahovalectvo Židov veľmi obmedzovať. Hoci príjem žiadostí nebol zastavený, povolenie bolo teraz vydávané iba vo výnimočných prípadoch. Po vypuknutí vojny medzi Nemeckom a ZSSR (22. júna 1941) bolo prakticky nemožné dostať sa z Protektorátu do Číny. Na jeseň 1941 bolo nariadením zastupujúceho ríšskeho protektora Reinharda Heydricha celkom zastavené.

Žiadosť JUDr. Pavla Feygla o vysťahovalecký pas do Šanghaja bola zamietnutá jediným slovom „zostane“. Toto jediné, v tejto neutešenej situácii priam katovské slovo, zablokovalo poslednú možnosť vycestovať a zachrániť si život. Na jeseň 1941 začali transporty židov do geta v Lodži a do tranzitného geta v Terezíne, odkiaľ neskôr odchádzali transporty do vyhladzovacích táborov v okupovanom Poľsku. Pavel Feygl bol zaradený hneď do druhého transportu do Lodže s odchodom 21. októbra 1941. Pavlov otec Ludvik Feigl ešte žil, keď jeho syn nastupoval do transportu. Odtedy až do svojej smrti už zrejme o Pavlovi nemal správy, lebo poštový styk s getom v Lodži nebol povolený.

V databáze Inštitútu Terezínskej iniciatívy, v archívnej zbierke Dokumenty perzekúcie, sú pod inv. č. 50b uložené transportné listiny do Lodže. Tu čítame: „Feygl Pavel dr. narodený 28. 12. 1898, transport B. – číslo 338 (21. októbra 1941 Praha – Lodž), zahynul, poslední bydlíště před deportáci: Praha XVI, adresa/místo registrace v Protektorátě: Praha XVI., Czernohorskystrasse 29 [XVI., Černohorského 29] registrace v Protektorátu: Praha: 7864.“

V Pamätníku Terezín, v databáze politických a rasovo prenasledovaných osôb a v databáze terezínskych väzňov a osôb deportovaných do get Lodž, Minsk a pracovného tábora Ujazdow, je tiež záznam o JUDr. Pavlovi Feyglovi:⁹

Jméno	Pavel
Příjmení	Feygl
Datum narození	28. 12. 1898
Místo narození	Lemberg [Lvov]
Titul	Dr.
Označení transportu do Ujazdowa (1942) a ghatt Łódź (1941), Minsk (1941), Terezín (1941 – 1945)	B, 21. 10. 1941, Praha → Lodž, 1000
Transportní číslo do Ujazdowa (1942) a ghatt Łódź (1941), Minsk (1941), Terezín (1941 – 1945)	338
Datum úmrtí	6. 1. 1945
Místo úmrtí	Riederloh / Kaufering
Osud	Zahynul/a

Pavel Feygl, ako vidieť z druhého uvedeného záznamu, nezahynul v Lodži a nebol ani poslaný do vyhladzovacieho tábora, čo bol osud väčšiny obyvateľov lodžského geta. Putoval do koncentračného tábora v Riederloh/Kauferingu (Bavorsko), čo bola pobočka (podtábor) komplexu koncentračného tábora Dachau, ktorý mal spolu jedenásť podtáborov. Pavel Feigl tu zomrel vo veku štyridsaťsedem rokov. Z dostupných archívnych materiálov vyplýva, že nemal deti ani s prvou manželkou MUDr. Annou Helenou Feyglovou-Mayrovou¹⁰ a ani s druhou ženou Helgou Feyglovou-Rennerovou.¹¹

Šťastnejší osud malo mladšie dieťa Ludvika Feigla, dcéra Hedvika, ktorá sa narodila v Lvove 29. novembra 1901 (domovskou príslušnosťou patrila rovnako ako jej otec a brat do obce Církvice, okres Kolín). Jej život je možné zmapovať z osobných spisov uložených v Archíve Ministerstva zahraničných vecí ČR v Prahe.¹² V Lvove navštevovala evanjelickú obecnú školu a tri triedy reálneho gymnázia. V roku 1915, v priebehu prvej svetovej vojny, v čase evakuácie rodiny do Prahy, navštevovala nemeckú súkromnú dievčenskú meštianku na Kráľovských Vinohradoch. V nasledujúcom školskom roku študovala na súkromnej dievčenskej škole Frauenfortschritt a ďalší rok absolvovala nemecký jednoročný obchodný kurz Frauen-Erwerb-Verein, ktorý ukončila v školskom roku 1917/18. Z rokov 1918 až 1920 nemáme žiadnu informáciu o jej ďalšom štúdiu alebo o pracovnej činnosti. Od 11. mája 1920 do decembra 1920 pracovala v poisťovacej spoločnosti Fenix v Lvove, odkiaľ prešla pracovať do filiálky poisťovacej akciovej spoločnosti Polonia, tiež v Lvove. Tu pôsobila do júna 1923. Dňa 10. júna 1923 nastúpila do služobného pomeru na Generálnom konzuláte

⁹ *Památník Terezín*. 2023. <https://www.pamatnik-terezin.cz> [05. 09. 2023].

¹⁰ MUDr. Anna Helena Feiglová, rodená Mayrová, 1. 9. 1901 Lvov, ghetto Terezín, v roku 1947 sa vydala za Ing. Rudolfa Freibergera, zomrela v roku 1978 v Prahe. Zdroj: *Pavel Feygl*. 2023. www.geni.com/people/Pavel-Feygl [05. 09. 2023].

¹¹ Helga Feyglová, rodená Rennerová, 12. septembra 1921, Prostějov, vydala sa (?) za Pavla Dolana, s ktorým žila v Holandsku, zomrela 9. októbra 1973. Zdroj: *Pavel Feygl*. 2023. www.geni.com/people/Pavel-Feygl [05. 09. 2023].

¹² AMZV, fond OSO 1918 – 1945, kart. E1 – F1, fond OSO 1945 – 1992, kart. číslo 168, personálny spis Feiglová, Hedvika.

Československej republiky v Lvove, a to na pozícii kancelárskej výpomocnej sily pre prácu s pasovou a vízovou agendou. Dňa 1. októbra 1923 bola preložená na československé vyslanectvo¹³ vo Varšave ako kancelárska výpomoc v tlačovom oddelení a v učtárni. V období od 1. októbra 1934 do 15. januára 1935 pracovala v Prahe na ministerstve zahraničných vecí (MZV), odkiaľ bola preložená na vyslanectvo ČSR do Štokholmu, kde zostala do 15. marca 1937. Hedvika Feiglová v kvalifikačnom dotazníku uviedla, že ovláda jazyk poľský, francúzsky, ruský, nemecký, anglický a švédsky. Zo Švédska sa vrátila do centrály MZV v Prahe, kde pracovala ako kancelárska sila až do 15. marca 1939.

Už vláda druhej republiky sa v januári 1939 uzniesla na penzionovaní židovských zamestnancov. Po vzniku Protektorátu Čechy a Morava bolo ministerstvo zahraničných vecí zrušené, pretože protektorát bol integrálnou súčasťou Nemeckej ríše a nemohol udržiavať žiadne diplomatické styky s cudzími štátmi. Zamestnanci MZV boli prevedení do iných úradov štátnej správy – okrem židov. Uznesenie protektorátnej vlády Aloisa Eliáša stanovilo, že židia nie sú plnoprávnymi občanmi a majú byť rázne vyradení z verejnej správy (Kárný 1991, 30 – 31). Hedvika Feiglová preto 1. septembra 1939 požiadala „z dôvodů zdravotních, resp. podle vládního usnesení z 27. ledna 1939, o přeložení na trvalý odpočinek a do provedení penzionování o trvalou dovolenou“.

Hedvika Feiglová, keď sa jej dotkla rasová perzekúcia, mala iba tridsaťosem rokov. Na MZV síce doložila, že konvertovala z judaizmu k evanjelickej cirkvi augsburského vyznania¹⁴, no to jej aj tak nepomohlo, lebo podľa norimberských zákonov bola stále židovkou. Bola prinútená opustiť štátnu službu. V povojnovom kvalifikačnom dotazníku z roku 1954 uviedla, že v rokoch protektorátu od júna 1939 do 7. októbra 1939 pracovala v Prahe ako príležitostná výpomocná robotníčka. Od roku 1938 bola Hedvika policajne hlásená u svojho brata Pavla, ktorý vtedy vlastnil byt na Resslovej ulici 29.

Dňa 7. októbra 1939 bola Hedvika Feiglová zatknutá a uväznená vo vyšetrovacej väzbe Gestapa na Pankráci. Dôvodom zatknutia boli jej styky s bývalým pracovníkom MZV JUDr. Bedřichom Kaldom, ktorého Gestapo zatкло pre odbojovú činnosť.¹⁵ S Kaldom sa Hedvika poznala ešte z čias svojho pôsobenia na vyslanectve vo Varšave, kde bol Kalda v máji 1926 pridelený ako legačný tajomník.¹⁶ Hedvika Feiglová pomáhala Kaldovi ako stenografka.¹⁷ Keďže sa Gestapu nepodarilo jej nič viac dokázať, bola napokon z väzby na Pankráci po šiestich mesiacoch 6. marca 1940 prepustená. Kde pracovala po prepustení z väzby, v osobných dotazníkoch MZV po roku 1945 nie je uvedené. Taktiež nie je jasné, kde pobývala po odtransportovaní brata Pavla do Lodže 21. októbra 1941. Mohla prebývať u otca alebo u švagrinej Helgy Feiglovej.

Po ôsmich mesiacoch od deportácie Pavla Feigla bola aj Hedvika Feiglová naložená do transportu a odoslaná do geta v Terezíne. V terezínskom gete mala šťastie: ako sama neskôr

¹³ Až do roku 1945 mohli veľvyslanectvá zriaďovať iba veľmoci, čo Československo nebolo. Zastupiteľské úrady Československej republiky mali preto iba štatút vyslanectiev a na jeho čele stáli vyslanci, nie veľvyslanci.

¹⁴ AMZV, Praha, fond OSO 1918 – 1945, kart. E1 – F1, fond OSO 1945 – 1992, kart. číslo 168, personálny spis Feiglová, Hedvika.

¹⁵ JUDr. Bedřich Kalda, zamestnanec MZV, bližšie pozri: Kalda, Bedřich. 2013. In: Dejmek, Jindřich: *Diplomacie Československa, Díl II. Biografický slovník československých diplomatů (1918 – 1992)*. www.mzv.cz/jnp/czo_ministerstvu/organizacni_struktura/utvary_mzv/specializovany_archiv_mzv/kdo_byl_kdo/kalda_bedrich [05. 09. 2023].

¹⁶ H. Feiglová sa zrejme s JUDr. B. Kaldom poznala z čias svojho pôsobenia vo Varšave. V máji 1926 bol JUDr. Kalda ako legačný tajomník I. triedy preložený na vyslanectvo vo Varšave.

¹⁷ AMZV, Praha, fond OSO 1918 – 1945, kart. E1 – F1, fond OSO 1945 – 1992, kart. číslo 168, personálny spis Feiglová, Hedvika.

uviedla, dostala sa na prácu do stolárskej dielne¹⁸ a nebola až do konca vojny deportovaná „na východ“. V databáze terezínskych väzňov je o nej takýto záznam:

Databáze terezínských väzňů a osob deportovaných do ghatt Łódź, Minsk a do pracovního tábora Ujazdów

Jméno	Hedvika
Příjmení	Feiglová
Datum narození	29. 11. 1901
Označení transportu do Ujazdowa (1942) a ghatt Łódź (1941), Minsk (1941), Terezín (1941 – 1945)	AA1, 2. 7. 1942, Praha → Terezín, 1000 ⁷
Transportní číslo do Ujazdowa (1942) a ghatt Łódź (1941), Minsk (1941), Terezín (1941 – 1945)	77
Místo osvobození	Terezín
Osud	Přežil/a

Hedvika Feiglová bola v terezínskom gete držaná až do 31. mája 1945, keď ju repatriačná komisia ministerstva sociálnej starostlivosti previezla do Prahy a prepustila. Prvé dni po prepustení bývala v hoteli, resp. penzióne Flóra, Orlická 3, a 26. júna 1945 sa policajne prihlásila k pobytu vo vlastnom byte na adrese Horní stromky 12, Praha. Po svojom návrate do Prahy žiadala MZV o opätovné prijatie do pracovného pomeru. Jej žiadosti bolo vyhovené, čo vidno z odpovede: „Vyšetřující komise MZV prozkoumavši dne 11. VI. 1945 přihlášku jmenované zjistila, že proti jejímu přijetí do služeb MZV není z hlediska spolehlivosti námitek.“ A tak znova nastúpila na MZV ako kancelárska sila s titulom kancelárska oficiantka.¹⁹ Pokúšala sa získať aj finančnú podporu na trochu dôstojnejší život. V jednej zo svojich žiadostí adresovaných Prezidiu Ministerstva zahraničných vecí 20. novembra 1945 uvádza: „Po dobu mého věznění v koncentračním táboře byl mně vyloupen Němci úplně byt, bylo mi odcizeno veškeré šatstvo, prádlo i cenné předměty a k dovršení mého neštěstí byl mi ukraden při mém návratu z Terezína kufr s nejnütnejším šatstvem, prádlem a obuví, v důsledku čehož jsem se ocitla v Praze zcela bez nejnütnejších oděvních součástí. Byl mi sice přidělen byt, v něm však kromě nejnütnejšího nábytku nebylo zcela nic, takže jsem nucena byt zařizovat od nejmenších předmětů denní potřeby, jako lžice, talíře až po záclony. [...] Rovněž můj zdravotní stav mne nutí vyhledati lékařskou pomoc [...] správa chrupu, který mám v důsledku podvýživy zcela zničený a na kterého léčeni mně léčebný fond může poskytnout pouze částečnou úhradu. [...] Prosim proto ministerstvo zahraničních věcí [aby] poskytlo mně peněžní zálohu na odškodnění, jenž mi náleží ve smyslu dekretu presidenta republiky z 17. srpna 1945 č. 53 Sb., kteroužto přihlášku jsem podala jak předepsáno ministerstvu zahraničních věcí dne 26. září 1945.“

Výpomoc skutočne dostala a ministerstvo jej priznalo aj zvyšovanie platových tried odo dňa penzionovania: bol jej vymeraný taký plat, aký by po zvýšení dostávala, ak by ju v roku 1939 nepenzionovali. Na začiatku roka 1947 bola pridelená k Medzispojeneckej reparačnej komisii

¹⁸ AMZV, Praha fond OSO 1918 – 1945, kart. E1 – F1, fond OSO 1945 – 1992, kart. číslo 168, personální spis Feiglová, Hedvika.

¹⁹ AMZV, Praha fond OSO 1918 – 1945, kart. E1 – F1, fond OSO 1945 – 1992, kart. číslo 168, personální spis Feiglová, Hedvika.

v Bruseli. Dňa 25. februára 1948 obdržala od Ministerstva národnej obrany Osvedčenie podľa § 8 zák. č. 255/1946 Zb. účastníka národného boja za oslobodenie.

Z Bruselu bola v roku 1950 povolaná späť do Prahy, čo zrejme súviselo s vtedy prebiehajúcimi čistkami. Po návrate pracovala v knižnici MZV až do definitívneho penzionovania v roku 1959. Pri odchode do dôchodku uviedla v materiáloch MZV svoju adresu Horní stromky 12, Praha XII – Vinohrady (dnes Praha 2). Dátum jej úmrtia sa zatiaľ nepodarilo zistiť.

Pretože Pavel Feigl nemal deti s prvou ani s druhou manželkou a Hedvika bola slobodná a tiež bezdetná, táto vetva Feiglovcov skončila.

Život tejto rodiny je dobrým príkladom životných osudov asimilovaných českých židov v pohnutých dobách prvej polovice 20. storočia.

Dúfam, že sa v spolupráci s nemeckou nadáciou STIFTUNG – SPUREN – Gunter Demnig, autorom projektu „Stolperstein“, predsedom Židovskej obce v Prahe Františkom Bányaiem, Hermínou Neuner a s Veřejně prospěšným spolkem na podporu osob dotčených holocaustem podarí v priebehu roku 2025 inštalovať Stolpersteiny, kamene pamäti, na chodník pred poslednej bydliská príslušníkov rodiny Feiglovcov.²⁰

LITERATÚRA

Feigl, Ludvík. 1924. *Sto let českého života ve Lvově. Díl I. Čeští spisovatelé ve Lvově 1830 – 1866*. Lvov: Česká beseda.

Feigl, Ludvík. 1925. *Sto let českého života ve Lvově. Díl II. 1867 – 1895*. Lvov: Česká beseda.

Kalda, Bedřich. 2013. In: Dejmek, Jindřich: *Diplomacie Československa, Díl II. Biografický slovník československých diplomatů (1918 – 1992)*. www.mzv.cz/jnp/czo_ministerstvu/organizacni_struktura/utvary_mzv/specializovany_archiv_mzv/kdo_byl_kdo/kalda_bedrich [5. 09. 2023].

Kárný, Miroslav. 1991. *Konečné řešení. Genocida českých židů v německé protektorátní politice*. Praha: Academia.

Novotný, Jan. 2004. *Sto let českého života ve Lvově*. [Rigorózna práca]. České Budějovice: Historický ústav Jihočeské univerzity.

Památník Terežín. 2023. <https://www.pamatnik-terezin.cz> [5. 09. 2023].

Pavel Feigl. 2023. www.geni.com/people/Pavel-Feygl [5. 09. 2023].

Rychlík, Jan. 2007. *Cestování do ciziny v habsburské monarchii a v Československu*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR.

Rychlíková, Magdaléna. 2011. *Životní anabáze jednoho krajana. Ludvík Feigl – Čech známý neznámý*. Praha: Národní muzeum.

Topinka, Evžen. 2007. *Archiv spolku Česká beseda ve Lvově*. Lvov: Centrum Evropy.

ZOZNAM PRAMEŇOV

Archiv Ministerstva zahraničních věcí v Praze

Knihovna a Archiv Náprstkova muzea

Literární archiv Památníku národního písemnictví v Praze

Národní archiv v Praze

Oblastní archiv Tábor

Židovské muzeum v Praze

²⁰ Projekt pripomína všetky obeť národného socializmu, ktoré boli v rokoch 1933 – 1945 nacistami prenasledované, zavraždené alebo pod ťarchou osudu spáchali samovraždu. Kamene sa pokladajú na pamiatku i tých, ktorí utiekli či prežili koncentračný tábor.

Magdaléna Rychlíková

KONTAKT

PhDr. Magdaléna Rychlíková
rychlikova.m@seznam.cz